

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyriometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Kristýna Fuchsová, DiS.

Pěstouni a Dohody o výkonu pěstounské péče

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Papoušek

2015

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.“

V Olomouci 15. 3. 2015

podpis:

Poděkování

V první řadě děkuji svému vedoucímu práce panu PhDr. Zdeňku Papouškovi za pomoc při tvorbě mé bakalářské práce, za jeho cenné rady a čas. Dále všem pěstounům, kteří mi poskytli rozhovor, protože bez jejich výpovědí by moje práce nikdy nevznikla. Nakonec děkuji všem pracovníkům Sdružení pěstounských rodin a Triady za jejich ochotný přístup při sdělování informací, které jsem pro svoji práci potřebovala.

OBSAH

Úvod.....	4
1 Teoretická část.....	5
1.1 Formy náhradní rodinné péče.....	5
1.2 Osvojení.....	5
1.3 Pěstounská péče.....	6
1.3.1 Kdo může být pěstounem?.....	8
1.3.2 Zprostředkování pěstounské péče.....	8
1.3.3 Práva a povinnosti rodičů a pěstounů.....	9
1.3.4 Dohody o výkonu pěstounské péče.....	10
1.3.5 Sociální pracovník subjektu, který uzavírá dohody o výkonu pěstounské péče	15
1.4 Poručnictví.....	17
1.5 Svěřenectví.....	17
1.6 Ústavní péče.....	18
2 Metodologická část.....	21
2.1 Cíl výzkumu.....	21
2.2 Metoda výzkumu.....	21
2.3 Identifikace cílové skupiny.....	22
2.4 Technika sběru dat.....	22
2.5 Etické aspekty výzkumu.....	23
2.6 Výzkumné otázky.....	24
3 Analytická část.....	26
3.1 Analýza dat.....	26
Pěstouni č. 1.....	26
Pěstouni č. 2.....	28
Pěstouni č. 3.....	31
Pěstouni č. 4.....	33
Pěstoun č. 5.....	36
3.2 Vyhodnocení výzkumu.....	38
Závěr.....	42
Seznam použitých zkratk.....	44

Seznam literatury	45
-------------------------	----

ÚVOD

Ke zpracování práce na téma „Pěstouni a Dohody o výkonu pěstounské péče“ mě inspirovalo psaní mé absolventské práce, která se také týkala pěstounů. Především výzkum ukázal, že samostatné zkoumání by zasloužilo mnoho témat. S mým vedoucím jsme se rozhodli zabloudit do zatím neprozkoumaných vod sociální práce, a tím jsme se dostali k dohodám o výkonu pěstounské péče, které nabyly účinnosti začátkem ledna roku 2014.

Bakalářskou práci jsem rozdělila do tří částí. První část je teoretická. Zde se zabývám různými typy forem náhradní rodinné péče, od osvojení až po svěření, s důrazem na kapitolu o pěstounské péči, ve které se věnuji dohodám o výkonu pěstounské péče. V závěru teoretické části popisuji ústavní péči, která završuje možnosti míst, kde může být o dítě postaráno, když nemůže vyrůstat doma s rodiči. Všechny formy péče uvádím především tak, jak je vnímá zákon. Z jiných úhlů jsem nahlížela na tuto problematiku ve své absolventské práci.

Druhou část práce jsem věnovala metodologii výzkumu. Popisuji zde hlavní cíl výzkumu, kterým je zjistit, jak pěstouni vnímají dohody o výkonu pěstounské péče. Dále se zabývám postupem při získávání respondentů, technikou sběru dat a představuji výzkumné otázky.

V poslední části získaná data analyzuji. Nejprve uvádím získaná data podle jednotlivých pěstounů ve stejných okruzích, jak jsou rozděleny výzkumné otázky. Na závěr celý výzkum vyhodnocuji. V této části se opírám pouze o výpovědi respondentů. Jejich názory nemohu konfrontovat s odbornou literaturou, protože žádná veřejně přístupná literatura k tomuto tématu zatím není dostupná.

Kromě zákonů a vyhlášek upravující problematiku, které je věnovaná moje práce, sloužily pro moji práci jako důležité opěrné body publikace českých autorů, do nichž řadím také časopis Sociální práce/Sociálna práca a internetové zdroje. V částech práce, které se týkají dohod o výkonu pěstounské péče, se odvolávám také na informace, které jsem získala od pracovníků některých brněnských organizací, které jsou pověřeny osobami. Jde hlavně o výpovědi a metodiky pracovníků Sdružení pěstounských rodin.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

V průběhu této kapitoly popíši, jaké jsou možnosti péče o dítě v ČR. Věnuji se zde různým formám náhradní rodinné péče a ve zkratce také zmíním systém ústavní péče o dítě. Budu postupovat podle toho, jak moc se náhradní rodinná péče přibližuje rodině biologické. Toto řazení přebírám od pana Zdeňka Matějčka. Ten jako nejbližší typ k přirozené rodině uvádí osvojení, dále pěstounskou péči a dostává se až k popisu dětských domovů. (Matějček, 1992, s. 185 - 187) Nejvíce se zaměřím na popis péče pěstounské, protože je stěžejní pro moji práci. U ostatních podkapitol budu vycházet především z občanského zákoníku a zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Podrobnější rozbor systému náhradní rodinné a ústavní péče uvádím v absolventské práci¹.

Všechny formy náhradní rodinné péče ve své práci zmiňuji, protože dohody o výkonu pěstounské péče, na které se moje práce zaměřuje, se netýkají jen pěstounů, ale také například poručníků a jiných osob, které mají dítě svěřeno do péče. Dále celý tento systém patří do mého teoretického rámce pro výzkum, protože bylo mojí prioritou pochopit, za jakých podmínek může dítě do pěstounské péče přijít a jaké jsou s tím spojené události pro pěstouny.

1.2 OSVOJENÍ

Občanský zákoník popisuje osvojení jako „*přijetí cizí osoby za vlastní*“ (Občanský zákoník, § 794) jehož následkem vzniká příbuzenský vztah včetně všech práv a povinností. (Občanský zákoník, § 833) Odborná literatura a statistiky vypovídají, že se osvojení týká nejčastěji novorozenců a kojenců, které si do své péče berou bezdětné páry. Osvojitelé často kladou za požadavek, aby mělo dítě nízký věk a bylo zdravé. Typickým rysem osvojení je, že osvojitelé přebírají všechna práva a povinnosti, která do té doby patřila biologickým rodičům. Díky institutu osvojení vzniká nová plnohodnotná rodina. Základní podmínkou pro osvojení je, že je dítě tzv. právně volné, což znamená, že jeho rodiče podepsali souhlas s osvojením, nejeví o dítě zájem a nebo je dítě sirotek. (Zezulová, 2012, str. 17)

¹Detailnější popis NRP najdete na stranách 5 – 16: http://is.caritas-vos.cz/th/13108/caritas_v/?so=da

Další z podmínek osvojení je udělení souhlasu. Souhlas není vyžadován pouze od rodičů, popřípadě jiné osoby, která dítě zastupuje (opatrovník), ale nově je vyžadován souhlas samotného dítěte, pokud dosáhlo alespoň dvanácti let. Dítě musí být poučeno o důsledcích svého rozhodnutí. Soud bere ohled na vyjádření „*dítěte s ohledem na stupeň jeho duševního vývoje*“ (Občanský zákoník, § 807). Pokud by nastala situace, že by dítě osvojoval jen jeden z manželů, je vyžadován také souhlas od manžela osvojitele. (Občanský zákoník, § 805 - 807)

Poslední podmínku pro osvojení, kterou zde uvedu, je péče před osvojením. Dříve než soud rozhodne o osvojení, musí se potenciální osvojitelé starat o dítě po dobu minimálně půl roku na svoje vlastní náklady. Tento čas je důležitý, aby bylo jasné, jestli tento nový poměr bude pro dítě prospěšný. (Občanský zákoník, § 829)

Do konce roku 2013 platil zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, který rozlišoval osvojení zrušitelné a nezrušitelné. U zrušitelného osvojení měli osvojitelé všechna práva a povinnosti jako rodiče, ale v rodném listu byli uvedeni biologičtí rodiče dítěte. U nezrušitelného osvojení se do rodného listu uváděla jména osvojitelů. (Matějček, 1999, s. 33) Nový občanský zákoník říká, že osvojení nelze zrušit, pokud uplyne doba delší než tři roky od rozhodnutí o osvojení. Ovšem pokud je to v zájmu dítěte, může soud před uplynutím tří let rozhodnout o nezrušitelném osvojení. (Občanský zákoník, § 840 - 842)

V občanském zákoníku se také dozvídáme, že lze osvojit zletilou osobu. Toto osvojení je obdobné jako osvojení nezletilého ve čtyřech případech. Prvním z nich je, že sourozenec zletilé osoby je osvojen stejnou osobou. Druhou možností je, že návrh na osvojení byl podán v době nezletilosti. Třetí podmínkou je, že osvojitel se o zletilého staral jako by byl jeho vlastní již v době nezletilosti. Poslední možností je situace, kdy chce osvojitel osvojit dítě svého manžela. (Občanský zákoník, § 847)

Nyní opustím osvojitelskou péči a budu popisovat péči pěstounskou, kterou Matějček (1992) považuje za druhou nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče.

1.3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Vzhledem k tomu, že je tato kapitola základním bodem pro výzkum, je obsahově nejrozsáhlejší. Pro větší přehlednost jsem ji rozdělila do několika celků. V první řadě zmíním, co vlastně pěstounská péče je, jaké formy u nás existují, kdy tato forma péče

vzniká a kdy naopak zaniká. Dále se budu zabývat tím, kdo se může stát pěstounem, jak se pěstounská péče zprostředkovává, a také popíši práva a povinnosti pěstounů a biologických rodičů. Následují informace o dohodách o výkonu pěstounské péče. Kapitulu uzavírám popisem příspěvku na výkon pěstounské péče, finanční podpory pro pěstouny a role sociálního pracovníka subjektu, se kterým pěstouni podepsali dohodu o výkonu pěstounské péče.

Pěstounství Matějček považuje za druhou nejlepší formu náhradní rodinné péče, protože je zde dítěti nabídnuta důležitá citová vazba, kterou dítě potřebuje pro svůj optimální vývoj. (Matějček, 1992, s. 185) Občanský zákoník říká, že pěstounská péče má přednost před péčí ústavní, ale soud pěstounskou péčí nařídí až ve chvíli, kdy se o dítě nemůže starat ani jeden z rodičů ani poručník dítěte.

Péče pěstounská, na rozdíl od osvojení, trvá jen po nezbytně dlouhou dobu. Tuto skutečnost můžeme nalézt v legislativách různých států, ačkoliv se jejich systém náhradní rodinné péče od sebe navzájem liší. Nezbytně dlouhá doba je chápána jako období, kdy existuje nějaká překážka, kvůli které se rodiče nemohou o své dítě starat. Že se může jednat o různě dlouhé období, si můžeme demonstrovat na příkladu státu Colorado ve Spojených státech amerických. Pěstouni zde mají možnost starat se o dítě po dobu jednoho dne, týdne nebo několika let. (Collaborative Foster care & Adoption, 2012)

Pokud je to v zájmu dítěte, soud vyhoví žádosti biologických rodičů, aby se k nim dítě z pěstounské péče vrátilo. (Občanský zákoník, § 969 – 970) V případě, že se dítě k rodičům vrátí, pěstounská péče zaniká.

Dále mohou pěstouni nebo rodiče podat návrh na zrušení pěstounské péče. Pěstounská péče zaniká také v době, kdy dítě nabyde plné svéprávnosti – nejpozději se zletilostí dítěte. (Občanský zákoník, § 969 - 970)

Kromě této „klasické“ pěstounské péče, která může trvat až do zletilosti dítěte, je v naší republice zavedena instituce pěstounské péče na přechodnou dobu. Do tohoto typu péče soud umísťuje děti na dobu, kdy si rodiče musí urovnat některé záležitosti, které brání výchově dítěte. Dále může být v pěstounské péči na přechodnou dobu umístěno dítě u kterého se čeká na „nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba“. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 27a)

A v posledním případě se zde umisťují děti na dobu, po jejímž uplynutí může rodič dítěte dát nebo odvolat souhlas s osvojením dítěte. Tato forma pěstounské péče může trvat maximálně jeden rok. (Zákon o sociálně právní ochraně dětí, § 27a)

Větina podmínek pro pěstouny na přechodnou dobu je stejná jako pro „klasické“ pěstouny. Podmínky se často liší jen v různě dlouhé době příprav na pěstounskou péči nebo v tom, jaké doklady jsou po pěstounech/žadatelích vyžadovány. O těchto odlišnostech se můžeme dočíst v zákoně o sociálně právní ochraně dětí.

1.3.1 KDO MŮŽE BÝT PĚSTOUNEM?

V první řadě se může pěstounem stát osoba, která má bydliště na území České republiky a souhlasí se svěřením dítěte do své péče. Soud dá přednost osobě příbuzné nebo jinak dítěti blízké před osobou cizí. Dále může být dítě svěřeno společným pěstounům, pokud jsou manželé. V případě, že se chce stát pěstounem pouze jeden z manželů, je vyžadován i souhlas manžela, který nechce být pěstounem. (Občanský zákoník, § 962 - 965)

1.3.2 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Způsob, jak se zprostředkovává pěstounská péče popisuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. V případě, že nikdo z rodiny nebo jiných osob blízkých dítěti nepodal soudu návrh na svěřením dítěte do jejich pěstounské péče, tak se snaží krajský úřad zprostředkovat dítěti vhodné pěstouny z „registru žadatelů“ o pěstounskou péči. Žadatelé mají na krajském úřadě svoji složku, která obsahuje jejich osobní údaje, doklad o státním občanství, zprávu o zdravotním stavu žadatelů, údaje o sociálních a ekonomických podmínkách a písemný souhlas s přípravou, která má žadatele připravit na příchod dítěte do rodiny. Pokud již žadatelé mají nějaké dítě v pěstounské péči, je v dokumentaci zařazeno vyjádření instituce, se kterou žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče. U pěstounů na přechodnou dobu jsou zařazeny také údaje o tom, jakým dětem a kolika dětem jsou schopni poskytnout péči. Údaje žadatelů krajský úřad porovnává s dokumentací dítěte a vybírá pro dítě nejvhodnější pěstouny. V případě, že se vhodní pěstouni najdou, krajský úřad žadatele kontaktuje. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 20 – 27a)

1.3.3 PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ A PĚSTOUNŮ

Biologičtí rodiče mají po dobu trvání pěstounské péče práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti a pěstounská péče nemá vliv na vyživovací povinnost. Pěstouni rozhodují jen ve věcech běžných (podle zákona vykonávají rodičovskou odpovědnost přiměřeně). Pokud nastane chvíle, kdy se nejedná o běžnou věc (například rozhodnutí o tom, kam půjde dítě na střední školu nebo zda podstoupí dítě operaci), musí se kontaktovat rodiče a vyžaduje se jejich vyjádření k situaci.

Občanský zákoník také podporuje styk mezi dítětem a jeho rodiči v době trvání pěstounské péče. Pěstoun má povinnost tento styk podporovat, udržovat a rozvíjet. (Občanský zákoník, § 958 – 968) Pro tento styk mohou pěstouni požádat o pomoc (například svého sociálního pracovníka), včetně zajištění místa pro plánované setkání s rodiči dítěte. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a)

Další práva a povinnosti popisuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí § 47a. Pěstoun má právo, aby mu byla poskytnuta trvalá či dočasná pomoc při péči o dítě v době, kdy je pěstoun uznán práce neschopným nebo při ošetřování blízké osoby. Například to může znamenat, že pěstoun nemá od lékaře povolené vycházky a je nutné, aby někdo dítě dovedl do školy a ze školy, nebo také při narození dítěte, při úmrtí blízké osoby nebo při vyřizování nezbytných osobních záležitostí (například návštěva lékaře). Dále mají pěstouni právo na zajištění celodenní péče o dítě v rozsahu 14 dnů za rok. Tím může být myšlena pomoc se zprostředkováním tábora pro dítě v pěstounské péči. Na tuto problematiku jsem narazila při psaní absolventské práce. Zde jsem se dozvěděla, jak je těžké zajistit tábor pro dítě s postižením. (Fuchsová, 2014, s. 31 – 34) Dále mohou pěstouni žádat o pomoc při zajištění psychologické nebo jiné odborné pomoci. Vzhledem k povinnému vzdělání pěstounů mají pěstouni právo na zajištění bezplatného vzdělávání.

Do povinností pěstounů patří, kromě rozvoje styku mezi dítětem a jeho rodinou, také „*povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích*“ (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a) a v poslední řadě musí pěstouni umožnit dohled nad naplňováním dohod o výkonu pěstounské péče a spolupracovat s osobou, která má dohled nad vývojem dětí. Což znamená, že pěstouni musí během roku podstoupit nějaký vzdělávací program a musí spolupracovat se sociálním pracovníkem úřadu obce s rozšířenou

působností (ve které mají pěstouni trvalý pobyt), který má jejich rodinu na starosti. Sociální pracovník by měl, podle zákona, do rodiny přicházet pravidelně. Zpočátku jednou za čtvrt roku, později minimálně jednou za půl roku. Kromě tohoto sociálního pracovníka se s rodinou stýká také klíčový pracovník z pracoviště, se kterým pěstouni podepsali dohodu o výkonu pěstounské péče. Tento pracovník má povinnost přicházet do osobního styku s pěstouny a dětmi minimálně jednou za dva měsíce. (Zákon o sociálněprávní ochraně dětí, § 19 a 47b)

Nyní se zaměřím na to, co jsou to dohody o výkonu pěstounské péče, kdo a za jakých podmínek je uzavírá, co je jejich obsahem a podobně. Vzhledem k tomu, že dohody byly uvedeny do praxe teprve se začátkem roku 2014, tak o nich zatím neexistuje mnoho zdrojů ve veřejně přístupné literatuře. Proto jsem vyhledávala informace na internetu a také jsem navázala kontakt se Sdružením pěstounských rodin v Brně - tato organizace je jednou z pověřených osob, která v Brně doprovází pěstouny. Zde se mi věnovaly především dvě sociální pracovnice a dvě ekonomky sdružení. Měla jsem možnost se jich ptát na všechny podrobnosti, co a jak u nich funguje. Měla jsem také možnost nahlédnout do jejich metodiky a viděla jsem dokumentaci jejich klientů. V následujícím textu si dovoluji přidávat informace, které jsem se dozvěděla na tomto pracovišti. V tuto chvíli musím také podotknout, že některé postupy mohou mít jiné organizace odlišné.

1.3.4 DOHODY O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Dohodu o pěstounské péči můžeme vnímat jako smlouvu mezi pěstounem a organizací/institucí, která se bude primárně „starat“ o pěstouny. Bude jim nabízet svoje služby, na které má pěstoun ze zákona nárok². Tato organizace/instituce zároveň dozoruje nad vykonáváním povinností, které pěstoun má. (Děti patří domů, 2015) Tyto dohody jasně specifikují, jakým způsobem budou práva a povinnosti pěstounů naplňována u konkrétní rodiny. Dohoda má být sepsána tak, aby odpovídala individuálním potřebám pěstouna a aby reagovala na individuální plán na ochranu dítěte – pokud byl vypracován. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a) Jistou zajímavostí může být, že dohody o výkonu pěstounské péče uzavírají také poručníci a další osoby, které o dítě osobně pečují. (Bubleová, 2013, s. 32) Podrobněji tyto osoby specifikuje například zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění

² O právech pěstounů jsem se zmiňovala v podkapitole Práva a povinnosti rodičů a pěstounů.

pozdějších předpisů nebo MPSV na svých webových stránkách. Zde je uvedeno, že kromě pěstounů a osobně pečujících poručníků dohodu o výkonu pěstounské péče podepisují také osoby, které mají dítě v předpěstounské péči a osoby, které mají dítě v osobní péči v době, kdy probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem dítěte. (MPSV, 2013a)

1.3.4.1 S kým se dohoda o výkonu pěstounské péče uzavírá?

Dohodu o výkonu pěstounské péče mohou pěstouni uzavřít s jedním z několika subjektů. V první řadě jim tuto možnost navrhne obecní úřad obce s rozšířenou působností, ke kterému pěstouni spadají svým trvalým bydlištěm. Pracovník tohoto úřadu je ovšem musí informovat o možnosti tuto dohodu podepsat s jiným subjektem. Například jim může být jiný obecní úřad obce s rozšířenou působností, dále obecní či krajský úřad anebo pověřená osoba - fyzická či právnická osoba, která má pověření od krajského úřadu. Pokud pěstoun uzavře dohodu o výkonu pěstounské péče s jiným subjektem než s příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností, musí tento subjekt neprodleně informovat příslušný úřad obce s rozšířenou působností. S touto informací příslušnému úřadu zasílá opis uzavřené dohody.

Subjekt, se kterým pěstouni podepsali dohodu, má povinnost zpracovat jednou za šest měsíců zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče a předat ji úřadu obce s rozšířenou působností, ve kterém má pěstoun trvalý pobyt. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b) Ve Sdružení pěstounských rodin jsem se dozvěděla, že opis dohody, který subjekt zašle na úřad obce s rozšířenou působností může právě tento úřad zaslat zpět s body, které chce v dohodě změnit. Subjekt, který s pěstounem dohodu uzavřel, se musí opětovně s pěstounem sejít a vytvořit dodatek ke smlouvě tak, aby vyhověli podmínkám, které zaslal úřad obce s rozšířenou působností. Tento opis se znova zasílá na příslušný úřad.

Ve Sdružení jsem měla možnost vidět, jak vypadá zpráva, kterou má subjekt posílat příslušnému úřadu. Sdružení pěstounských rodin popisuje především, o jaké dítě/děti jde. Co společně s touto pěstounskou rodinou řeší. Jak sociální pracovník, který má rodinu na starosti, vnímá spolupráci s touto rodinou. Jak se vyvíjí vztah mezi pěstouny a dětmi, které jim byly svěřeny do péče. Může se stát, že si příslušný úřad obce s rozšířenou působností vyžádá zprávu dříve. V této zprávě se pak pracovník Sdružení zabývá především řešenou tematikou. Například pokud se řeší záškoláctví

dítěte, pracovník popíše, co ví o situaci on, jak probíhal rozhovor s dítětem v rodině na toto téma, jestli spolu tento problém vůbec řešili, co ví o tomto problému od samotných pěstounů apod.

Pěstouni uzavírají jen jednu jedinou dohodu o výkonu pěstounské péče a to bez ohledu na počet svěřených dětí a bez ohledu na to, zda byly všechny nebo jen některé děti svěřeny do jejich společné péče. To neplatí pouze v případě, že spolu manželé prokazatelně alespoň čtvrt roku nežijí. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b)

1.3.4.2 Kdy je smlouva sepsána a co je jejím obsahem?

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí říká, že dohodu o výkonu pěstounské péče má pěstoun podepsat s některým subjektem *„do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni prvního dítěte do péče osoby pečující nebo rozhodnutí o zařazení osoby v evidenci do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.“* (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b) To znamená, že ve chvíli, kdy soud rozhodne, že se dítě přemístí ke „klasickým“ pěstounům, mají tito pěstouni třicet dní na to, aby s některou s organizací podepsali dohodu o výkonu pěstounské péče. Pokud se jedná o pěstouny na přechodnou dobu, tak tito pěstouni podepíší dohodu o výkonu pěstounské péče do třiceti dnů od chvíle, kdy se stali pěstouny na přechodnou dobu.

Dohoda o výkonu pěstounské péče upravuje podrobnosti ohledně práv a povinností pěstounů. Kupříkladu Sdružení pěstounských rodin v dohodách stanovuje, kdo je „krizová“ osoba, která se může o děti postarat v době, kdy péči nemůže poskytovat pěstoun z nějakého závažného důvodu (po dobu pracovní neschopnosti, vyřizování neodkladných osobních záležitostí). Dále pěstounům v dohodách nabízí možnosti bezplatného vzdělávání pro pěstouny nebo jakékoliv odborné pomoci. V případě, že pěstouni využívají služeb odborníka, který za svoji práci vyžaduje honorář, tak se zde upravuje, jakým způsobem se tato péče hradí – ve Sdružení se na tyto výdaje používají prostředky z příspěvku na výkon pěstounské péče, které subjekt dostává od Úřadu práce na konkrétní rodinu. Dohoda musí být vždy v souladu se zájmy pěstounů, svěřeného dítěte a případně s individuálním plánem na ochranu dítěte. Ve Sdružení dohoda obsahuje také informace o tom, na koho se primárně rodina může obrátit s jakýmkoliv problémem, tedy kdo je jejich klíčový pracovník.

Ve Sdružení jsem nahlédla do dokumentace pěstounů klasických i těch na přechodnou dobu. Zjistila jsem, že pěstouni na přechodnou dobu mají dohodu více obecnou. Je zde uvedena krizová osoba, která se ovšem může změnit podle toho, jaké dítě budou mít svěřeno do péče. Dále je zde například uveden seznam odborníků, které mohou pěstouni využít, ale tento seznam se může rozšířit podle potřeb pěstounů či dítěte. Samozřejmě i dohody klasických pěstounů se mohou měnit podle potřeb, ale tyto dohody už jsou psané tak, aby odpovídali situaci v rodině. U přechodných pěstounů se tyto okolnosti nedají odhanout předem.

1.3.4.3 Jak dlouho dohoda o výkonu pěstounské péče trvá?

Když se pečlivě zaměříme na § 47c zákona o sociálně-právní ochraně dětí, zjistíme, že dohoda o výkonu pěstounské péče může přetrvávat po celou dobu trvání určitého typu péče o svěřené dítě. V případě, že se o dítě stará osoba, která má zájem se stát jeho pěstounem, může dohoda platit do doby, než o pěstounské péči rozhodne soud. U pěstounů na přechodnou dobu může být dohoda platná po celou dobu, co jsou pěstouni vedeni v evidenci pěstounů na přechodnou dobu. U poručníka může dohoda platit po celou dobu, kdy se o dítě osobně stará nebo po dobu soudního řízení, v němž se „rozhoduje o ustanovení fyzické osoby poručníkem dítěte, k němuž nemá vyživovací povinnost“. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47c) Sdružení pěstounských rodin ovšem minimálně jednou za rok dohody s pěstouny aktualizuje.

1.3.4.4 Kdo a za jakých podmínek dohodu o výkonu pěstounské péče ruší?

Dohodu o výkonu pěstounské péče může zrušit pěstoun, ale také subjekt, se kterým pěstoun dohodu uzavřel. Pěstoun může subjektu dohodu vypovědět bez udání důvodů. Subjekt může vypovědět dohodu pěstounovi pouze v případech, kdy pěstouni opakovaně nebo závažně porušovali povinnosti plynoucí z dohody, dále pokud opakovaně neumožnili dohled nad výkonem pěstounské péče a v případě pěstounů na přechodnou dobu, pokud odmítli přijmout dítě bez vážného důvodu.

V případě, že dohodu o výkonu pěstounské péče vypověděl subjekt, který dohodu s pěstouny uzavřel, musí neprodleně informovat příslušný úřad obce s rozšířenou působností. To neplatí v případě, že tímto subjektem byl právě příslušný úřad. Tento úřad musí do třiceti dnů upravit práva a povinnosti pěstounů svým rozhodnutím. Pokud dohodu vypoví pěstoun a do 30 dnů tuto dohodu nenahradí jinou, jeho práva a povinnosti opět upraví příslušný úřad obce s rozšířenou působností.

Výpovědní lhůta končí nejpozději třicet dní od doručení výpovědi, ale nemůže skončit dříve, než je uzavřena dohoda nová, případně dokud práva a povinnosti pěstounů neupraví příslušný úřad. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47c)

1.3.4.5 Státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Subjekt, který s pěstounem uzavře dohodu, může zažádat na Úřadu práce o udělení státního příspěvku na výkon pěstounské péče. (Macela, 2015) Tento příspěvek je určený na krytí nákladů, které jsou spojeny s pomocí pro pěstouny a jiné pečující osoby, se kterými má subjekt uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Výše tohoto příspěvku je 48 tisíc na rok, pokud dohoda se subjektem platila celý kalendářní rok. Další podrobnosti upravuje § 47d zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Ekonomka Sdružení pěstounských rodin mi sdělila, že tento příspěvek využívají nejen na školení pěstounů, financování odborné a psychologické pomoci pěstounům, ale také na cestovní náklady pěstounů za biologickými rodiči dítěte a krizovou pomoc. Také z tohoto příspěvku lze hradit poměrnou část provozních nákladů jako jsou cestovní náhrady, účty za telefon a nájemné.

1.3.4.6 Finanční podpora pro pěstouny

Od začátku roku 2013 zanikl nárok na dávky pěstounské péče podle zákona č.117/1999 Sb. o státní sociální podpoře. Nově je upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí. (MPSV, 2013b) Za změnou stojí snaha o sociální reformu v oblasti pěstounské péče. Česká republika je dlouhodobě kritizována za vysoký počet dětí, které jsou umístěny v ústavních zařízeních. Proto se MPSV rozhodlo udělat významný krok, aby zvětšilo finanční i jiné výhody pro osoby, které jsou nebo se chtějí stát pěstouny. Upravilo výši i nárok na dávky tak, aby podnítilo zájem širšího okruhu osob o pěstounskou péči, čímž vlastně umožňuje vyrůstat stále více dětem v rodinném prostředí a zmírňuje tak jejich možnou citovou deprivaci. Výzkum MPSV zjistil, že díky tomuto kroku se opravdu počet pěstounů zvýšil. Takto může v rodinném prostředí vyrůstat skoro 13 tisíc dětí. V ústavních zařízeních prozatím stále zůstává kolem 9 tisíc dětí, ale MPSV zaznamenává jejich pomalý přesun do péče pěstounů nebo poručníků. (Práce & sociální politika, 2014)

Nově si o dávky musí pěstouni zažádat na Úřadu práce, kam spadají svým trvalým bydlištěm. Pěstouni mohou zažádat až o pět dávek. Jako první je možnost zažádat o **příspěvek na úhradu potřeb dítěte**. Tato dávka se vyplácí pěstounům až do zletilosti

dítěte nebo po dobu, co je dítě nezaopatřené, nejdéle však do 26 let věku dítěte. Konkrétní částka se odvíjí od věku dítěte a od skutečnosti, jestli dítě má či nemá nějaké postižení, popřípadě jaký stupeň postižení. Další dávka se jmenuje **odměna pěstouna**. Na tuto dávku má nárok nejen pěstoun, ale také poručník, který se o dítě stará nebo jiná fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno do péče. Nově je tato dávka posuzována jako plat pěstouna, což znamená, že osoby které tuto dávku pobírají, jsou důchodově pojištěny. (Macela, 2012, s. 45 - 48) Výše této dávky se různí podle typu péče, kterou osoba vykonává, a také podle počtu svěřených dětí. U všech typů péče, kromě péče na přechodnou dobu, dostává pečující osoba tuto odměnu jen v době, kdy se o dítě stará. Pěstouni na přechodnou dobu tuto odměnu dostávají i ve chvíli, kdy se zrovna o žádné dítě nestarají.

Na další dávku mají naopak nárok všechny pečující osoby, kromě pěstounů na přechodnou dobu. Jde o **příspěvek při převzetí dítěte**. Tato dávka se vyplácí osobě, která dítě převzala. Jde především o finanční podporu v době, kdy mají pečující osoby zvýšené náklady spojené s převzetím dítěte. Tyto osoby potřebují připravit domácnost na dalšího člena, pro kterého je potřeba například zakoupit nová postel, psací stůl atp. Částka se opět různí podle věku dítěte. Dále může pěstoun nebo osoba, která má nárok na odměnu pěstouna, požádat o **příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla** z důvodu péče o minimálně tři děti. Příspěvek na vozidlo může být maximálně 70 % z pořizovací ceny a do maximální částky 100 000 Kč. Tyto peníze lze použít také na nezbytnou opravu vozidla. Poslední z dávek, o kterou lze požádat, je **příspěvek při ukončení pěstounské péče**. Na tuto dávku má nárok osoba, která byla ke dni zletilosti v pěstounské péči a která zároveň již nemá nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Tato dávka může být vyplacena jen jednou a je vyplacena jednorázově ve výši 25 000 Kč³.(MPSV, 2013b)

1.3.5 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK SUBJEKTU, KTERÝ UZAVÍRÁ DOHODY O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Pokud nahlédneme do zákonů nebo jakékoliv literatury, která se týká pěstounské péče, zjistíme, že sociální pracovník je stěžejní osoba, která má na starosti celý proces pěstounské péče. Věnuje se žadatelům o pěstounskou péči, poté pěstouny po celou dobu

³ Další informace a podrobnosti lze nalézt zde: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14866/davky_2013.pdf

trvání pěstounské péče doprovází a zároveň nad nimi dohlíží. Také při ukončování pěstounské péče by měl být sociální pracovník pěstounům nápomocen.

Ve své absolvenstské práci popisují, jaké konkrétní činnosti má na starosti sociální pracovník z oddělení sociálně-právní ochrany dětí, který pracuje na obecním úřadě obce s rozšířenou působností, a které činnosti zaštiťuje sociální pracovník krajského úřadu⁴. V této podkapitole se chci zaměřit na sociálního pracovníka, který je zaměstnancem subjektu, se kterým pěstouni podepsali dohodu o výkonu pěstounské péče.

Některé subjekty mohou připravovat budoucí pěstouny na výkon pěstounské péče. V takovém případě sociální pracovník může fungovat jako koordinátor těchto příprav. Oslovuje různé odborníky nebo může sám být školitelem některých témat. Dále má sociální pracovník přiřazený okruh pěstounských rodin, kterým dělá tzv. klíčového pracovníka. To znamená, že tento sociální pracovník je jim k dispozici po celou dobu, kdy trvá jejich dohoda o výkonu pěstounské péče s daným subjektem, nebo dokud pěstouni využívají některé ze sociálních služeb, které subjekt nabízí. Klíčový pracovník s pěstouny také jedná o změnách v dohodách o výkonu pěstounské péče. Je to také osoba, která pěstounům může pomáhat s navázáním kontaktu s biologickou rodinou. Právě proto, že se klíčový pracovník s rodinou stýká pravidelně a řeší s ní vše potřebné, může s nimi probrat možnosti vzdělávání pěstounů nebo být nápomocen při rozhodování o zájmových činnostech dítěte. (Vyhláška č. 473/2012 Sb.)

Také je to osoba, která má povinnost se jednou za dva měsíce osobně setkat s celou pěstounskou rodinou a následně o spolupráci informovat pomocí zprávy příslušný úřad, ke kterému pěstounská rodina patří.

Některé organizace se zaměřují také na práci s lidmi, kteří teprve uvažují o možnosti stát se pěstouny. O takového zájemce se obvykle stará některý ze sociálních pracovníků dané organizace.

Všechny tyto informace jsem čerpala ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí a jeho vyhlášky, od pracovníků Sdružení pěstounských rodin v Brně a Poradenského centra Triada a z metodiky organizace Amalthea o. s. (Amalthea o. s., 2013)

⁴ Více v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí nebo v mé absolvenstské práci na stranách 13 - 15: http://is.caritas-vos.cz/th/13108/caritas_v/?so=da

1.4 PORUČNICTVÍ

Abychom o poručnictví mohli mluvit jako o formě náhradní rodinné péče, je nutné, aby poručník měl dítě svěřené do osobní péče. Funkce poručníka může být ustanovena i v případě, že dítě žije se svými rodiči, ale ani jeden z rodičů nevykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu (zemřeli, jsou na výkonu rodičovské odpovědnosti omezeni, jsou jí zbaveni nebo byla pozastavena). Další možností, kdy může být ustanoven poručník, je chvíle, kdy je dítě svěřeno do péče jiné osoby. V těchto dvou případech nemůžeme poručnictví vnímat jako formu náhradní rodinné péče, poručník zde funguje pouze jako zákonný zástupce dítěte. (Občanský zákoník, § 928 - 942)

Pokud poručník osobně pečuje o dítě, má nárok na finanční podporu od státu stejně jako pěstoun. Poručník má k dítěti práva a povinnosti jako rodič, přičemž jsou tato práva a povinnosti ohraničena možnostmi vlastních rodičů dítěte. Poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost. Obvykle jednou za rok podává zprávu soudu o poručenci. Soud také dohlíží na rozhodnutí, která poručník učinil ohledně osobních záležitostí a majetku dítěte. Každé podstatné rozhodnutí musí být schváleno soudem. (Občanský zákoník, § 928 - 942) Pokud je dítě právně volné, mohou se pěstouni dítěte stát také jeho poručníky. (Zezulová, 2012, s. 16)

V době, kdy se čeká, než poručník převezme svoji funkci, nebo když nemůže být poručníkem ustanovena fyzická osoba, je soudem ustanoven za poručníka orgán sociálně-právní ochrany dětí. Poručnictví zanikne, pokud poručník z vážných důvodů požádá o zrušení poručnictví, je nezpůsobilý k výkonu funkce, bylo-li dítě osvojeno nebo nabylo svéprávnosti. Dalším důvodem pro zaniknutí poručnictví je situace, kdy je alespoň jeden z rodičů znovu schopen vykonávat rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. (Občanský zákoník, § 929 - 937)

1.5 SVĚŘENECTVÍ

Poslední formu náhradní rodinné péče, kterou popisuje občanský zákoník, je svěřenectví. Soud svěří dítě do osobní péče jiné fyzické osoby, pokud se o dítě nemůže postarat ani jeden z rodičů, ani poručník. Přednost před jinými osobami mají příbuzní dítěte. Soud stanoví rozsah práv a povinností „pečující osobě“. Tato osoba musí mít bydliště na území České republiky.

Tato forma péče o dítě může být soudem uznána pouze v případě, když soud stanoví výživné a rodiče (nebo jiní příbuzní – prarodiče) ho budou platit po dobu trvání svěřenecké péče. Pokud rodiče nejsou schopní nebo ochotní plnit vyživovací povinnost, nedá se tento typ náhradní rodinné péče využít. Tyto peníze použije pečující osoba na úhradu potřeb dítěte. (Občanský zákoník, § 953 – 957) I tento typ péče do konce roku 2013 popisoval Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

1.6 ÚSTAVNÍ PÉČE

Jak jsem již na začátku této kapitoly naznačila, systém ústavní péče neřadíme do systému náhradní rodinné péče. Ve své práci ji zmiňuji z několika důvodů. V první řadě nám ústavní péče uzavírá přehled, kde může být umístěno dítě, které z různých důvodů nemůže zůstat doma se svými rodiči. Dále nám popis ústavní péče usnadní chápat starosti, které potkávají pěstouny. Například, jak je těžké dávat dohromady sourozence, které přebírají do své péče, když se sourozenci díky nastavení ústavů neznají. (Fuchsová, 2014, s. 27 – 34) O dalších problémech, spojených s touto „roztříštěností“ systému, pojednává Macela ve své expertize na téma Reformy systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. (Macela, 2012, s. 45 - 48)

V první řadě vyvstává otázka, proč nelze umístit všechny děti do náhradní rodinné péče, když jí máme několik různých typů. Důvody, proč jsou děti v ústavních zařízeních, jsou různé. Patří mezi ně například těžký zdravotní stav dítěte. Děti ve „vysokém“ věku potom bývají pro náhradní rodinu „neatraktivní“ stejně jako děti, se kterými jsou výchovné problémy, někdy spojené se závislostmi. (Sobotková, 2005)

Naše zákony se nyní snaží, aby co nejvíce dětí mělo možnost vyrůstat doma se svými rodiči nebo alespoň v rodině náhradní. Existují ovšem případy, kdy soud nařizuje výchovu ústavní. Paragraf 971 občanského zákoníku je popisuje následovně: *„Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu řádně zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídít ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud při tom vždy zvažuje, zda není na místě dát předost svěření do péče fyzické osoby.“* (Občanský zákoník, § 971)

Z tohoto odstavce vyplývá, že soud se snaží zjistit, jestli dítě nemůže být umístěno jinde než v ústavu. Pokud se začteme dále, zjistíme, že se soud snaží dítě umístit co nejbližší k bydlišti rodičů (nebo jiné blízké osobě), aby se mohli alespoň navštěvovat. Soud také pravidelně, jednou za půl roku, přehodnocuje, zda podmínky, pro které bylo dítě v ústavu umístěno, stále trvají. Pokud důvody pro umístění pominou, soud ústavní péči zruší ještě před uplynutím původně stanovené lhůty. Ústavní výchova může být nařízena nanejvýš na tři roky. Potom může být lhůta opět prodloužena. Tento mezník je nastaven především proto, aby se zabránilo situaci, že je dítě vlastně bezdůvodně odděleno od své rodiny. Ústavní výchova trvá maximálně do zletilosti umístěného nebo může být z důležitých důvodů (např. dokončení studia) prodloužena o jeden rok po dosažení zletilosti. (Občanský zákoník, § 971 - 975)

Naše republika rozlišuje několik typů zařízení, ve kterých probíhá ústavní péče. Tato zařízení jsou rozdělena do resortů Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí. Proto mají všechna zařízení jinou právní úpravu, různé kvalifikační požadavky na pracovníky a také různý systém financování. Tím, jaké dítě patří do kterého zařízení, se zabývám ve své absolventské práci⁵.

„Mimo resorty stojí relativně nová instituce – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Sem může být dítě umístěno v krizové situaci (po živelné katastrofě, ztrátě bydlení atd.).

Na své poslední praxi jsem měla možnost navštívit tento typ zařízení Fondu ohrožených dětí – Klokánek. Děti zde byly umístěny z různých důvodů. Od dětí, které sem umístil soud na dobu, než se vyřeší problémy v jejich rodině, přes děti, které sem přišly na vlastní žádost, až po děti, které sem přivedl rodič z toho důvodu, že je samoživitel, jde na zákrok do nemocnice a nemá nikoho, kdo by se po dobu jeho nepřítomnosti mohl o dítě postarat. Dále sem může být dítě umístěno na žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Důvody pro umístění dítěte v tomto typu zařízení popisuje § 42 odstavec 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů“. (Fuchsová, 2014)

⁵ Popis ústavní péče najdete na stránkách 17 – 18: http://is.caritas-vos.cz/th/13108/caritas_v/?so=da

Strategie pro začleňování pro roky 2014 - 2020, která byla vytvořena MPSV si klade za cíl vytvořit širší síť terénních a ambulantních služeb pro ohrožené rodiny. Tyto služby by měly napomáhat řešení problémových situací v rodinách. Cílem je, aby děti nemusely odcházet ze svého rodinného prostředí. Pokud dítě musí opravdu rodinu opustit, je snaha mu zprostředkovat takové zázemí, které se co nejvíce blíží rodině. Proto chce MPSV rozšiřovat síť náhradních (pěstounských a adoptivních) rodin. (Strategie pro začleňování, 2014)

Hlavním důvodem, proč by děti měly vyrůstat ve své či náhradní rodině, je, aby se setkávaly s citovou a emoční podporou. Toho není možné dosáhnout v ústavech pro neustálé střídání pečovateli. (Zezulová, 2012. s 22)

2 METODOLOGICKÁ ČÁST

V následující části práce zmíním cíl svého výzkumu, popíši jakou jsem zvolila výzkumnou metodu a představím výzkumné otázky. Dále se budu zabývat technikou sběru dat a metodou výběru vzorku respondentů a popíši etické zásady, které se mého výzkumu týkají.

2.1 CÍL VÝZKUMU

Za cíl svého výzkumu jsem si zvolila získání informací o tom, jak pěstouni (pěstounští rodiče) vnímají dohody o výkonu pěstounské péče. Moje výzkumná otázka zní: „*Jak pěstouni hodnotí dohody o výkonu pěstounské péče po jejich zavedení?*“

Díky této práci chci uveřejnit pohled pěstounů na dohody o výkonu pěstounské péče, protože ten zatím není nijak veřejně známý.

2.2 METODA VÝZKUMU

Kvalitativní výzkum jsem pro svou práci zvolila, protože mě zajímají názory pěstounů na novou situaci, kdy musí uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, aby mohli dále pokračovat v procesu pěstounské péče nebo aby se mohli novými pěstouny stát. Díky tomuto typu výzkumu chci lépe porozumět, co jim tato situace přináší za pozitiva a co pěstouni vnímají jako negativa.

Výhodou kvalitativního výzkumu je, že mám možnost nahlédnout hlouběji do situace pěstounů a díky jejich zkušenostem jim mohu lépe porozumět. V případě nejasností mám možnost se jich doptat na to, co mi není jasné nebo na to, co mě zaujalo. S respondenty navazují osobní vztah a mohu se s nimi opakovaně setkat. Nevýhodou tohoto typu výzkumu je, že získané informace nejdou zobecnit pro všechny pěstouny. Sběr i analýza dat mohou být zkresleny mojí vlastní osobou a schopností vnímat obsah sdělení pěstounů. (Hendl, 2008, s. 48 – 50)

Miroslav Disman popisuje kvalitativní výzkum jako: „...*nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.*“ (Disman, 2011, s. 258)

2.3 IDENTIFIKACE CÍLOVÉ SKUPINY

Respondenty pro výzkum jsem vybírala pomocí metody příležitostného a účelového výběru. Příležitostný výběr spočívá v tom, že výzkumník využívá příležitostí, které se mu v průběhu výzkumu naskytou, aby získal nové respondenty. V tomto případě jsem využívala možnosti získat kontakt na pěstouny od jiných pěstounů nebo od osob, co se s nimi znají. Nevýhodou tohoto typu výběru je možnost, že výzkumník získá pro svůj výzkum nedostatečně pestrý vzorek respondentů. Proto jsem zvolila také metodu účelového výběru. V této metodě výzkumník hledá respondenty podle předem určených vlastností. V mém výzkumu jsem chtěla mluvit s pěstouny, kteří nepatří do jednoho regionu. A druhou podmínkou bylo, aby pěstouni/respondenti, pokud možno, nevykovovali stejný typ pěstounské péče. Tím jsem chtěla předejít tomu, abych z rozhovorů získávala stále podobná data. (Miovský, 2006, s. 134 – 135)

Celkem se mi pro výzkum podařilo získat pět pěstounů, kteří pochází z různých regionů Jižní Moravy. Dva pěstouni mají ve své péči vnuka, jedna pěstounka kombinuje klasickou a přechodnou pěstounskou péči a poslední dvě pěstounky vykonávají čistě klasickou pěstounskou péči. Rozdíl mezi nimi je takový, že jedna se nyní stará o své první pěstounské dítě a druhá se nyní stará kromě svých čtyř biologických dětí o dalších pět v pěstounské péči.

2.4 TECHNIKA SBĚRU DAT

Data pro výzkum jsem sbírala pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje předem připravenými otázkami, na které by se tazatel rád dozvěděl odpověď. V případě polostrukturovaného rozhovoru není pevně stanoveno pořadí otázek. Tazatel je může klást podle toho, jak se rozhovor s respondentem vyvíjí. Může si také vpomáhat pomocnými otázkami, aby se dostal k odpovědi na svoji zásadní otázku. Polostrukturovaný rozhovor, podle odborné literatury, minimalizuje nevýhody a naopak násobí výhody oproti variantám volného a strukturovaného rozhovoru. Volný rozhovor nemá předem dané otázky, proto je obtížné jeho vyhodnocování. Za velký klad je považována velká volnost při kladení otázek. Díky tomu můžeme získat hluboký vhled do problematiky. Naproti tomu stojí strukturovaný rozhovor, který má předem jasné otázky i pořadí, v jakém mají být kladeny. Takto získaná data se lépe vyhodnocují, ovšem rozhovor je velmi formální. (Reichel, 2009, s. 110 – 112)

2.5 ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU

V každodenním životě se setkáváme s odlišným vnímáním hranic na určitá citlivá témata. Ne jinak je tomu i u výzkumů. Zde můžeme etické otázky rozdělit na dva okruhy. První se týká práce samotné a druhý se týká respondentů – zkoumaných osob.

Etika výzkumné práce popisuje pravidla, která by měl výzkumník respektovat, aby práce mohla být přijata jako vědecká. Do těchto pravidel patří například výzkumníkův objektivní náhled. To znamená, že musí přijmouti informace, které jsou v rozporu s jeho vlastním přesvědčením a nesmí je nijak upravovat. Dále výzkumník musí zajistit všechny citlivé informace před zneužitím a zaručit jejich použití výhradně pro výzkumné účely. Tazatel by měl do terénu, pokud možno, vstupovat legálně se všemi potvrzeními a ohlášeně. Nutnou podmínkou výzkumu je, aby bylo připraveno takové prostředí pro výzkum, kde není ohrožen ani respondent ani tazatel.

Druhý okruh se týká zkoumaných osob. Všechna pravidla vychází z nepřekročitelné hranice, že výzkum nesmí respondenta ohrozit fyzicky, psychicky ani sociálně. V první řadě nesmí být osoba zkoumána, pokud o tom neví nebo s výzkumem nesouhlasí. Respondent může být respondentem až poté, co udělí takzvaný informovaný souhlas. Tento souhlas může mít různou formu, ale musí být vždy zdokumentovatelný. Zkoumaná osoba nesmí být k výzkumu nijak nucena a má mít možnost od výzkumu kdykoliv odstoupit. Výzkumník musí dodržet anonymitu respondentů nejen před cizími lidmi, ale případně i před rodinnými příslušníky. Kromě anonymity musí výzkumník respektovat důstojnost respondentů. Neměl by je vystavovat jakýmkoliv stresům. Pokud chce tazatel výpovědi respondentů jakkoliv zaznamenávat, musí je požádat o souhlas. Pokud respondent projeví zájem o výsledky výzkumu, má právo být o nich informován. (Reichel, 2009, s. 175 – 180)

Co se týče mého výzkumu, všechny rozhovory jsem prováděla na místech, která si sami respondenti určili. Stejně tak jsem nechávala pěstouny určit termín setkání. Mým cílem bylo předejít starostem pěstounů, kdo jim pohlídá děti nebo jak se dostanou po našem rozhovoru domů. V některých případech jsem se setkala s pěstouny u nich doma, s některými jsem se setkala v klidné kavárně v místě jejich bydliště nebo přímo v jejich dohodovém pracovišti.

Před začátkem každého z rozhovorů jsem se představila, řekla jim jakou školu studuji a na jaké téma bych s nimi chtěla vést rozhovor. Vysvětlila jsem jim, jakým způsobem budu jejich výpovědi do své práce uvádět a ujistila jsem je o anonymitě našeho rozhovoru. Poté jsem se respondentů zeptala, zda by jim vadilo či nevadilo nahrávání našeho rozhovoru na diktafon. Žádnému z respondentů nahrávání nevadilo a většina mi dokonce řekla, že jsou na nahrávání zvyklí. Záznam rozhovoru na diktafon jsem zvolila, protože umožňuje vracet se během vyhodnocování dat k jednotlivým pasážím v rozhovoru. Ve zvukové stopě mohu znovu slyšet intonaci hlasu, různé pomlky, sílu hlasu a další drobnosti, které ovlivňují obsah mluveného sdělení. (Miovský, 2006, s. 197 – 198) Po tomto seznamovacím začátku jsme provedli samotný rozhovor. Tyto rozhovory trvaly v rozmezí 25 – 60 minut.

2.6 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

V této podkapitole představím výzkumné otázky, které jsem rozdělila na tři okruhy. Těmito otázkami se budu zabývat ve svých polostrukturovaných rozhovorech s respondenty.

V prvním okruhu se zabývám charakteristikou respondentů, abych se lépe seznámila s rodinou respondentů a tím lépe porozuměla tomu, jak je postavena jejich dohoda o výkonu pěstounské péče. Druhý okruh otázek se týká dohod o výkonu pěstounské péče po faktické stránce. Díky zjištění informací, které se týkají tohoto okruhu, předpokládám lepší porozumnění pro hodnocení dohod pěstouny. Třetí okruh otázek úzce souvisí se druhým okruhem a je stěžejní pro můj výzkum. Je zaměřen na subjektivní hodnocení dohod pěstouny.

1. Charakteristika respondentů:

- Kolik máte dětí v pěstounské péči?
- Jaký typ pěstounské péče vykonáváte?
- Od kdy jste pěstouny?

2. Dohody o výkonu pěstounské péče:

- Se kterým subjektem máte podepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče?
- Proč jste se rozhodli uzavřít dohodu s tímto subjektem?
- Co je obsahem vaší dohody?
- Co všechno využíváte z možností, které Vám subjekt nabízí?

- Proplácí Vám subjekt něco ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče?

3. Hodnocení dohod o výkonu pěstounské péče pěstouny:

- Uvítali byste nějakou změnu v tom, co Vám Váš subjekt nabízí?
- Jak jste reagovali na zavedení dohod o výkonu pěstounské péče?
- Jak celkově hodnotíte dohody o výkonu pěstounské péče po roce fungování?
- Jak vnímáte podporu od sociálního pracovníka subjektu, se kterým jste uzavřeli dohodu o výkonu pěstounské péče?

3 ANALYTICKÁ ČÁST

V závěrečné kapitole svoji práci představím výsledky svého šetření, ke kterým jsem dospěla díky analýze rozhovorů s pěstouny. Výsledky výzkumu uvádím podle jednotlivých pěstounů. Jejich výpovědi popisují ve stejných okruzích, které jsem představila v podkapitole Výzkumné otázky. Pro zajištění anonymity pěstounů jsem každému pěstounskému páru přidělila číslo pod kterým je ve výzkumu uvádím. Dále jsem změnila všechna jména, která se ve výpovědích objevují. Výpovědi respondentů vyznačuji kurzívou a jsou uvedeny v uvozovkách.

První okruh otázek je přínosný především proto, že se pěstouni mohli nejprve rozhovořit o situaci, kterou důvěrně znají, před osobou, kterou znají jen krátkou chvíli. Dále nám tyto otázky pomohli během dalšího hovoru, protože pěstouni nemuseli neustále dovysvětlovat, o které osobě zrovna hovoří. Druhý a třetí okruh otázek je základem pro zodpovězení mé výzkumné otázky.

Před tím, než jsem začala získaná data analyzovat, jsem informace ze zvukové nahrávky přepsala. Tyto přepisy jsem pročetla a hledala jsem informace, které souvisí s mojí výzkumnou otázkou. Tímto způsobem jsem data zredukovala. Vybrané informace, které souvisí s mým výzkumem jsem následně kódovala a rozdělila do kategorií. Pro jednodušší orientaci v prepisech jsem pro každou kategorii použila jinou barvu, kterou jsem si vyznačovala informace. (Miovský, 2006, s. 205)

3.1 ANALÝZA DAT

PĚSTOUNI Č. 1

Charakteristika respondentů:

Pěstouni č. 1 vzali do své péče jednoho chlapce – vnuka (syna jejich dcery), kterému je nyní 9 let. *„Máme v péči s manželem vnuka. Abych vám vysvětlila, jak se k nám dostal. Jeho matka byla učitelka tady u nás ve městě. Před lety o ní byla natočena reportáž, kvůli které odešla z práce. Od té doby žádnou jinou nesehnala, u nás je velká nezaměstnanost. Také se jí rozjela schizofrenie. Neužívala léky, vnuka občas brala s sebou na nádraží a žebrala. Někdo si toho všiml a nahlásil to sociálce. (...) Tak se nás paní z úřadu ptala, jestli bychom si ho nevzali k sobě. A co bychom si ho nevzali, vždyť je to náš vnuk.“*

Tito pěstouni nyní vykonávají klasickou pěstounskou péči. Pracovnice Sdružení pěstounských rodin popisuje tento typ péče jako příbuzenskou pěstounskou péči. Pěstouny se stali teprve s počátkem roku 2015: „*Soud rozhodl, že budeme pěstouni až teď na začátku ledna. Před tím jsme ho měli v péči na předběžné opatření. To vlastně trvalo skoro šest let, pořád se to prodlužovalo. (...) Jeho otec je Američan, ten se k tomu musel taky vyjádřit. Možná proto to trvalo tak dlouho.*“

Dohody o výkonu pěstounské péče:

Pěstounský pár má uzavřenou dohodu se subjektem, který je pověřenou osobou. Zajímavou informací pro mě bylo, že podepisovali dohodu ve městě, které je celkem vzdálené od jejich bydliště. Subjekt si pěstouni vybrali na základě doporučení sociální pracovnice OSPODu, pod kterou spadají. „*Tady u nás bylo plno. Nemohli nás vzít z důvodu kapacity. Tak nám zbylo na výběr Brno a Třebíč. Soud mi řekl, že se musím ihned vzdělávat. Byla jsem hozená do vody a plav. Nebyl čas na dlouhé rozmýšlení. A vlastně jsem ráda, že u nás bylo plno. Styděla jsem se chodit i na sociálku. Říkala jsem si, že jsem jako matka selhala, když to všechno takto dopadlo. Paní z OSPODu mi doporučila tu organizaci, tak jezdím tam.*“

Na otázku, co je obsahem dohody jsem dostala následující odpověď: „*Já ani moc konkrétně nevím, co tam mám. Jsem babička, tak si říkám, že se musím starat a neobtěžovat s tím další lidi. Starat se je moje povinnost.*“ Následně jsme nahlédli do dohody a zjistili jsme, že jsou zde upraveny všechny body, které vymezuje zákon. Po nahlédnutí do dohody bylo pro pěstounku jednodušší odpovědět mi na další otázky. „*Tak co využívám, tak je školení. Moc ráda jedu někam na přednášky. Dozvídat se nové věci. Tak se ráda setkávám s ostatními pěstounskými maminkama. V loňském roce jsme taky využili týdenního pobytu s dalšími pěstouny a pracovníci organizace, pod kterou spadáme. Jinak nic nepotřebujeme. Kluk je zatím moc hodný...*“ Z příspěvku na výkon pěstounské péče jim nic, kromě školení, propláceno není: „*Tak kroužky z toho platit nejdou. A třeba ten pobyt s dalšími pěstouny jsme si hradili sami. Vlastně do toho pobytu jsem ani nevěděla, že něco takového je možné. Teď vím, že z toho jde třeba zaplatit vnukovi tábor, ale zatím jsem toho nevyužila. Ani si to neumím představit, že by někde jel. Třeba do školy chodí rád, ale po škole chce jít hned domů.*“

Hodnocení dohod o výkonu pěstounské péče pěstouny:

Na otázku, jestli by pěstouni uvítali nějakou změnu v dohodách, jsem dostala nepřímou odpověď, že ne. „*My jsme s tím systémem spokojeni. Máme pocit, že máme někoho za sebou. Přece jenom už nejsme nejmladší a kromě vnuka se ještě staráme o rodiče, co jsou nemohoucí.*“

Zavedení dohod tito pěstouni nezaznamenali. Dohodu o výkonu pěstounské péče podepisovali přibližně na přelomu květena a června 2014 z titulu fyzické osoby, která osobně pečuje o dítě. Proto nijak na zavedení dohod nereagovali.

Pěstounka dohody i spolupráci se subjektem hodnotí velice kladně: „*Myslím, že je to dobrá věc. Mám si s kým popovídat o problémech. Nejsem na tu situaci sama. Všichni z pracoviště jsou moc milí a ochotní, poradí. Pomohli mi s rozhodováním, jestli mám dceři dělat opatrovníka (dcera byla částečně zbavena svéprávnosti), když už mám v péči jejího syna. V těch rozhodujících situacích mi vždy někdo pomůže.*“

Hodnocení jejich klíčové pracovnice proběhlo stejně pozitivně jako hodnocení dohod: „*Jsem ráda, že máme za pracovníci zrovna Blanku. Já ji mám strašně ráda. Pomohla by mi s čímkoliv. Ona je taková – svědomitá.*“

PĚSTOUNI Č. 2

Charakteristika pěstounů:

Rodina pěstounů č. 2 se od roku 2004 rozrostla o pět členů. „*Bena jsme přibrali jako posledního loni v říjnu. Jezdil k nám na hostitelskou péči a pracovníci zařízení nám navrhli, že když u nás tak prospívá, abychom si ho vzali. No, s manželem jsme neodolali.*“ Ke svým čtyřem dětem posupně přibírali do pěstounské péče další děti. Dvě z nich jsou sourozenci. Některé děti mají handicap – chlapec ve středním pásmu mentální retardace a dívka s kombinovaným postižením. Děti jsou ve věkovém rozmezí od 3,5 roku do 17 let. U této rodiny se jedná o klasickou pěstounskou péči.

Dohody o výkonu pěstounské péče:

Stejně jako pěstouni č. 1 mají pěstouni č. 2 podepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče s pověřenou osobou. Odůvodnění, proč si vybrali toto pracoviště, je následující: „*No, spolupracovali jsme s nima před dohodama a já jsem nikoho lepšího nenašla.*“

I když se nám tu (v místě bydliště) nabízeli a dávali nám na výběr. Já bych neměnila za nikoho. Tam máme všechno bez problémů na rozdíl od některých kamarádek, co mají problémy s respitama u dětí.“

K obsahům dohod o výkonu pěstounské péče: *„No. Co my tam vlastně máme? Já si to až zas tak nepamatuju. Máme tam respitní péči, vzdělávání, nevím, jak je to přesně nazvaný, ale ty kontroly, že sem jednou za dva měsíce jezdí. Co tam máme ještě? Máme tam, že nám poskytnou informace, které budeme potřebovat k pěstounské péči – jako taková poradenská činnost. Že máme možnost využít psychologa, právníka, když se něco stane. To se stává, že? Všechno se nedaří tak, jak by člověk chtěl.“*

Otázky ohledně možností, které využívají od subjektu, a jestli jim subjekt něco proplácí, pěstounka zahrnula do následujících vět: *„Tak my zatím nemáme potřebu využívat z organizace jejich psychology, protože máme svoje. Dva, se kterými dlouhodobě spolupracujeme. U nás se jedná o jednoho chlapce s problémovým chováním. Tam (název města) máme svého psychiatra. V organizaci jsme psychologa využili jednou, když jsme potřebovali posoudit psychologický stav a vztahy mezi dětma. To když jsme si podávali žádost o poslední dítě. Spíš využíváme ten respit a to vzdělávání. (...)My třeba využíváme převážně těch víkendových školení, protože manžel chodí klasicky do práce a oni by ho z práce neomluvili, že jede na školení. Jeho zaměstnavatel – no neumím si ani představit, že by to respektoval, že by řekl: ‚Jo jdi se školit‘. My si na ty školení s sebou můžeme vzít děti, kde je pro ně program. Ten je teda vyčleněný z toho respitu. Je tam s nimi nějaký pracovník a hrají spolu hry. Mají tam různé aktivity, třeba sportovní nebo chodí na výlety. Jako děcka se vždycky těší, když tam jedeme. (...)Děti s nima jezdí na tábory a ty máme pro ně zadarmo. Oni to hradí z toho příspěvku. A školení od nich máme taky zadarmo. Třeba, když jedeme na to víkendové školení, tak platí kompletně ubytování a stravu pro všechny. A když mi třeba jedna známá hlídala Danielku, tak mi to proplatili. Prostě stačilo nahlásit, kde s kým bude a proč tam teď je. A nebyl s tím problém, protože oni sami nemají pro takto postižené děti tu respitní péči zařízenou. Když si najdeme pro ni třeba i nějaký tábor nebo právě respit, tak nám to zaplatí.“*

Hodnocení dohod o výkonu pěstounské péče pěstouny:

Ze všech odpovědí v posledním okruhu otázek jsem byla velice mile překvapena. Například, když jsem se ptala na změny, které by tato pěstounská rodina uvítala, jsem

slyšela tuto odpověď: „*Já si neumím představit, co bychom mohli chtít víc. Opravdu si to neumím představit. Oni mají spoustu akcí, na který jezdíme s dětma. Oni nabízí vážně nadstandard, já jsem se zatím s takovou organizací jinde nesečkala. Jezdíme s nima kamkoliv, děti jezdí na tábory. Když potřebuju pohlídat, naše pracovnice přijede. Ani nevím, co bych měla chtít navíc. (...) No a třeba před dvouma rokama jsem třeba požádala o respit, protože dcera dělala přijímačky a potřebovala jsem tam být s ní. Potřebovala jsem pohlídat Danielku a Hynečka a i přes to, že Hynek je mé biologické dítě, tak oni to berou všechno tak, že všechno jsou to naše děti a není mezi nimi rozdíl. Nestalo se mi, že by mi řekli – ten je pěstounské dítě, to vám pohlídáme, ten je biologické, toho si pohlídejte sami. Když potřebuju, tak přijede naše sociální pracovnice a děti pohlídá.“*

Následující výpověď se vztahuje k reakci na zavedení dohod o výkonu pěstounské péče: „*Já jsem byla ráda. Dohody mi vůbec nevadí a naopak jsem to přivítala, protože s organizací, se kterou mám podepsanou dohodu, jsem spolupracovala i před dohodama a jezdila jsem s nima na jejich semináře a na akce s dětma. Pro mě to je spíš jako završení spolupráce. Já s nima fakt spolupracuju ráda. Oni naše děti vnímají velice pozitivně, takže já ... za mě musím říct, že dohody jsou strašně fajn a povinný školení a všechno. To pěstounům jenom prospívá. (...) Když se kouknete na jejich stránky. Tak je tam klasický školení, víkendový semináře, jenom třeba čtyřhodinový dopolední semináře. Můžeme si vybrat z té škály od psychologie, psychiatrie, přes sociální problematiku, zdravotní problematiku.“* Vzhledem k anonymitě výzkumu neuvádím, s jakou organizací mají pěstouni č. 2 uzavřenou dohodu, ale na webových stránkách se opravdu vyskytuje velký výběr toho, jaké školení si pěstouni mohou vybrat a mnoho termínů, kdy se dá takového školení účastnit.

Když jsem požádala pěstounku o hodnocení dohod po roce fungování, dostala jsem stručnou, ale výstižnou odpověď: „*Po tom roce fungování musím konstatovat, že to prostě funguje dobře.“*

Svoji sociální pracovnici hodnotila pěstounka takto: „*Hodnotím ji velice dobře, ona je ochotná kdykoliv pomoci, poradit. Ona rozumí dětem. I Marek, který má problémy s navazováním vztahů s cizíma lidma, tak on se na ni těší. Je perfektní. Umí pomoci, když jí zavolám, že bychom něco potřebovali. Máme z ní radost.“*

PĚSTOUNI Č. 3

Charakteristika respondentů:

Následující rodina je rodinou pěstounskou od srpna 2014, kdy do pěstounské péče přijali 2,5 letou holčičku: „*Mysleli jsme, že to bude předškolní věk, nějakých 5 – 6 let a přišel mejlík, že mají holčičku, které je dva a půl roku.*“ Kromě této holčičky u pěstounů vyrůstá jejich 8 letý syn. Tito pěstouni vykonávají klasickou pěstounskou péči.

Dohody o výkonu pěstounské péče:

Stejně jako předchozí dvě rodiny mají i pěstouni č. 3 podepsanou dohodu s pověřenou osobou. Výběr subjektu popisují takto: „*No vybrali... My jsme tu absolvovali veškerá školení a ty přípravy a semináře a jedni známe, co mají nějaké děti v péči, tak i oni to mají podepsané u nich, tak když se něco podniká, tak jsme společně s nima. Jako přiznám se, že mě ani nenapadlo jít někam jinam. Prošli jsme tu školením, a pak ti známe, tak to bylo nějak samo rozhodnuto.*“

K obsahu dohody: „*To vám neřeknu. Co je obsahem? Víím, že musíme absolvovat školení, což je vlastně povinně 24 hodin za rok a víím, že máme možnosti čerpat pomoc. Když třeba potřebujeme poradit. Různé akce, že můžeme využívat. Jako tábory a nějaké akce. Třeba víkendovky v rámci školení nebo nějakého programu. Jako co je dohoda právně a paragrafy, tak se přiznám, že to jsem ani nesledovala. Máme třeba linku, když se něco bude dít, tak tam můžu zavolat kdykoliv. Jako krizovou osobu máme uvedenou mamku. Ona (svěřená holčička) je ještě na respitní péči malá, takže se snažíme, kdyby se cokoli dělo, to vykrýt rodinou. Říct jí, že teď budeš tady, to by ještě nedala. Takže naše mamča je ta krizová osoba, co by se starala. Vlastně i než se vyřídily všechny papíry – soudně a tak, tak jsem ještě vlastně dva měsíce chodila do práce, i manžel. Takže nebýt naší mamče, která nám vykrývala tu mezeru, když jsme byli v práci, bychom to asi těžko zvládali. Takže svým způsobem zůstala uvedená i jako ta krizová osoba, aby v případě potřeby fungovala.*“

K možnostem, co může tato rodina od subjektu využít, jsem napřed dostala odpověď, že jsou pěstouny zatím moc krátkou dobu a že zatím moc ničeho nevyužili, ale nakonec se mi podařilo doptati na podrobnější informace: „*Co využíváme? Tak využili jsme zatím akce pro děti, co byly, třeba před Vánocema, Mikulášská. Jinak s manželem jsme*

absolvovali besedu, knihovnu využíváme. Co ještě? Včera jsem kontaktovala paní psychologku. Protože s manželem začínáme tápat, jak jí (svěřené holčičce) pomoci. Takže paní psychologku začínáme využívat. No a pojedeme na hory. Ty hory jsou prostě jenom jako rekreace a jako seznamování s ostatními pěstounama. Ale třeba na těch horách je třeba odpoledne nějaká hodinka, dvě, co si rodiče jen sednou a dají si kafe nebo šlofika nebo co je potřeba a o děti se stará někdo jiný. (...) My využíváme hlavně to, co se nabízí těm dětem, a jsem moc mile překvapena, že i se synem se všude počítá, že něco dostane Bětka, ale dostane to i náš syn. To jsem byla překvapená opravdu hodně. Na druhou stranu jsem ráda, že nemusíme řešit, že ona něco má a on ne.“

Ohledně příspěvku na výkon pěstounské péče jsem se dozvěděla, že tito pěstouni zatím využili jen školení, které je placené z příspěvku na výkon pěstounské péče. Mají ovšem v plánu kontaktovat se s psychologkou: *„Zrovna paní psychologka je v rámci dohody. Když máme dohodu sepsanou, tak ji můžeme využít zdarma. Zatím jsme nic víc nepotřebovali, takže jsme to ani nezjišťovali, jak to funguje.“*

Hodnocení dohod o výkonu pěstounské péče pěstouny:

Když jsem se ptala, zda by pěstouni uvítali nějaké změny v tom, co subjekt nabízí, jsem opět dostala zápornou odpověď: *„Já se přiznám, že ne. Nevím. Jsme tu sice krátce, ale s manželem jsme nadšeni. Někdy si říkáme, že toho dostáváme strašně moc. V dnešní době je toho hrozně moc, co dostáváme, aniž bychom pro to něco udělali. Většinou to funguje, jako jednou můžu já, jednou můžeš ty, jako taková vzájemná výpomoc, ale tady mi to přijde, jakože spíš čerpáme.“*

Tito pěstouny začali vykonávat pěstounskou péči až v době dohod, proto mi nemohli odpovědět, jak na zavedení dohod reagovali. Dohody v jejich případě vzali jako samozřejmou součást toho, co je nutné udělat pro to, aby se mohli stát pěstouny.

K otázce, jak pěstouni hodnotí dohody, jsem získala velice zajímavou odpověď: *„Svým způsobem my jsme pouze osoby, které se o to dítě starají, takže vlastně jsme zaměstnanci státu a na druhou stranu, když jsem v práci, tak musím taky absolvovat nějaké to školení, kurzy, semináře. Takže to mi nepřijde až tak jako nějaké byrokratické. To spíš ten proces, než jsme se do toho dostali, tak to bylo papírů a papírů. (...) Na druhou stranu musí nás nějak prověřit, protože když jdu někam do práce, tak musím mít taky nějaké vzdělání a kvalifikaci.“*

Pěstounka, se kterou jsem vedla rozhovor, na poslední otázku odpověděla velice obsáhle. Ovšem kromě hodnocení sociální pracovnice se pěstounka rozhodla zhodnotit celou organizaci. Toto hodnocení mi přišlo podstatné, stejně jako hodnocení klíčového pracovníka, proto ho zde také uvedu: „*Naše paní sociální je strašně vstřícný člověk, jako všichni tady. Vlastně my jsme v kontaktu s ní nebo s vedoucí organizace. Ze začátku, než jsme podepsali smlouvu, tak jsme jednali s vedoucí organizace. To byla moc příjemná paní, pak nám byla přidělena naše klíčová pracovnice. S tou jsme v kontaktu přes telefon, když se něco děje nebo spíš jak se máme, jak zvládáme, co je nového. Když je nějaká akce, tak se vidáme na těch akcích, nebo když přijdeme sem se ukázat. (...) Tady je to o přístupu. Sem jen vejdete a už tu na vás dýchne pohoda, klid, porozumění, pochopení. Spousta lidí tu má zkušenosti. Buď měli, nebo mají děti v péči, takže oni sami vám dodají nějaký tip nebo radu, co jim pomohlo nebo zabralo. Třeba když jsme si Bětku přivezli, tak si strašně ubližovala, štípala se, drápala, plácala. Byla samej modrák, samá bolístka. Tak jsem si říkala, že není možný, aby si dítě ve dvou a půl letech takto ubližovalo, a došli jsme semka a vedoucí pracoviště nám řikala: ‚Jo to je normální adaptační proces, to může trvat i půl roku.‘ To tady z vás tak spadne. I jenom to slovo tady kolikrát fakt pomůže a je to o lidech. Já to nechci vidět růžovými brýlemi, ale zatím se tu na nás ženou samá pozitiva. (...) My jsme nadšení s manželem. Jako i když sem jenom přijdeme s Bětkou, tak jsou všichni strašně vstřícní a svým způsobem nám tu na začátek řeknou jednu, dvě věty, ale dají vám v tom hrozně moc energie. Něco takovýho, co si vezmete jako takové povzbuzení.“*

PĚSTOUNI Č. 4

Charakteristika pěstounů:

Nyní budu popisovat pěstounskou rodinu, která je kombinací přechodné i klasické pěstounské péče. Klasickou pěstounskou péčí začala rodina vykonávat v roce 2009, později se také stali pěstouny na přechodnou dobu. Ke svým dvěma biologickým dětem přibrali do klasické pěstounské péče jednoho chlapce s lehkou mentální retardací a v přechodné pěstounské péči zatím měli tři děti do jednoho roku. „*V přechodce teďkom nemáme nikoho.*“

Dohody o výkonu pěstounské péče:

Původně měla mít tato rodina podepsanou dohodu s krajským úřadem, nakonec i tato rodina má dohodu uzavřenou s pověřenou osobou, se kterou spolupracovali ještě před zavedením dohod: „*My jsme původně měli být pod krajem. Původně to tak náš pan psycholog zamýšlel, že všichni přechodáci budou pod krajem, ale nakonec z toho sešlo, protože na nás neměli pracovníky. A tak jsme s manželem, kam půjdeme. Že to nebude úřad, bylo jasné, tam vás vyslechnou, ale nic nedělají. Tak jsme přemýšleli kam. Měli jsme dvě organizace, se kterými jsme spolupracovali, ale pak nám (jméno organizace) zavolali, jestli k nim nechceme jít, a tak jsme šli.*“ Jen pro zajímavost uvádím, že místo bydliště a místo organizace, kde mají pěstouni podepsanou dohodu, jsou od sebe vzdálena 110 km.

K obsahu dohody: „*To bych měla jít někam pohledat. (...) Naše dohoda má asi 3 strany. Ale je tam určitě, že máme nárok na 14 denní respit, vzdělávání. Dál tam je nějaké zprostředkování odborníků, myslím. (...) Určitě je v dohodě, že máme nárok na individuální respit. Kdykoliv budeme potřebovat, tak oni nám přijedou nebo je odvezeme a oni si je ubytujou někde. Nebo třeba, kdyby nám nevyhovoval termín tábora. Běžně to tak dělají, že si vezmou děcka z jedné rodiny někam k někomu na chatu a hlídají tam týden, čtrnáct dní jenom ty děti z jedné rodiny. Měli jsme to tak dohodnutý, že kdybych já jela předávat (dítě v přechodné pěstounské péči), že můžu zavolat a děti nám pohlídají, anebo mám domluvený, že by nám pohlídala babička. No a myslím, že se nám můžou proplácet i nějaký rodinný terapie, kdyby to bylo potřeba.*“

K otázce, co všechno pěstouni využívají za možnosti, které jim organizace nabízí, jsem dostala odpověď, že využívají všechno od školení, respitu pro děti, pomoc s výběrem odborníků, až po víkendové pobyty pro pěstounské maminky. Rodina na školení jezdí společně: „*Jezdíme se školit. To si vybíráme takový jakoby rodinný pobyt, kam můžeme jet všichni a teďka nás čeká prodloužený víkend v květnu, kde zvládneme všech těch 24 hodin školení. Pro mě to není problém ani v týdnu si někam zajet, ale vzhledem k tomu, že manžel pracuje v zahraničí, tak je to pro nás faň. A jsme pořád spolu a děcka si užijou, mají tam pro ně nachystaný pěkný program na zabavení a jedeme na místo, kam jsme jezdili dřív.*“

V době školení se o děti stará respitní tým, který si pěstounka nemohla vynachválit: „*Především je tu ale bezvadný respitní tým. Oni mají ke každému děcku kartu, kde je*

napsaný kdeco. I když se nějaký děti zaběhnou a respitáci jdou za nima, tak vím, že zbytek dětí nebude bezprizorní, protože tam zbyde ještě pět dalších pracovníků. (...) Udělají si na děcka čas i individuálně. Proberou s nima všechny jejich životní trápení...“

Této pěstounské rodině je z příspěvku na pěstounskou péči propláceno například školení, ale ubytování a stravu si platí sami. Dále se jim proplácí část obnosu na tábory pro děti (všechny, nejen pěstounské). „*A Kamil má u sebe na táboře i asistenta k sobě a ten je taky placen z toho příspěvku.*“ Jako zajímavost jsem se dozvěděla, že v jejich organizaci funguje tzv. solidární fond: „*Když někdo nevyčerpá svoje peníze - jsou třeba rodiny, co chodí jenom na školení, tak ty peníze nevyčerpají. Tak se ty jejich peníze dávají do solidárního fondu a z toho se platí rodinám, které mají hodně dětí nebo třeba nám přechodákům, protože využíváme víc toho školení. Takže když jsem chtěla jet na pobyt pro maminky, ale měla jsem naši částku už vyčerpanou, tak sociální pracovnice napsala, že tam pojedu a proplatí se to z toho solidárního fondu.*“ Jako druhou zajímavou informaci jsem se dozvěděla, že si z tohoto příspěvku rodina částečně platí i svého sociálního pracovníka: „*Z toho příspěvku platíme i klíčového pracovníka, takže o to se snižuje částka na nás.*“

Hodnocení dohod o výkonu pěstounské péče pěstouny:

K otázce, jestli by pěstouni chtěli nějakou změnu v tom, co subjekt nabízí: „*Já na naší organizaci nenašla ani jedno negativum. Myslím, že to máme dostatečně široké, že si můžeme vybrat, co zrovna potřebujeme a člověk nikdy neví, co život přinese, takže bych to nijak neměnila.*“

Jak pěstouni reagovali na zavádění dohod: „*Pro mě to žádná pohroma nebyla, protože vlastně na školení jsme jezdili a akorát pro mě to byl přínos, že takto na nás jsou ještě peníze od státu. Pro mě to nic jinýho nebylo. Jak se všichni báli – jejdanečky, každý dva měsíce kontrola, to mě vůbec nějak... Říkala jsem si, dobrý, budeme víc v kontaktu, víc věcí vyřešíme. Jednou za půl roku to bylo dlouho. Pro mě je to spíš pozitivum, já jsem se toho nebála.*“

Hodnocení pěstounů po roce fungování dohod: „*Já to беру jako dobrý, pro mě to nepřináší nijakou zátěž. Já nikde nic nepíšu, po mně nikdo nic nechce. Zprávy OSPODU o nás píše naše sociální pracovnice. Myslím, že je to plus, že jsou ty návštěvy tak časté.*

A taky s tím, že jsme si mohli vybrat pracoviště, že nám neřekli tak a tady s tím to podepíšeš, tak je to prostě dobrý. Za tu dobu jsme získali tu vzájemnou důvěru. Člověk díky tomu taky víc věcí řeší, nemusí se bát, nemusí si psát někde, co všechno potřebujeme.“

I tato pěstounka hodnotí svoji klíčovou pracovníci kladně: *„Kdykoliv jí můžu zavolat, kdykoliv napsat. Pomáhá nám s výběrem doktorů. Pomáhala nám řešit teď nějaké problémy – řešili jsme Kamila ve škole. Je fakt šikovná. Ona má zkušenosti s dětma, ona dělala dlouhý roky v ústavu pro větší děti a tam se myslím naučila porozumět, co ty děcka potřebují. A je fakt zběhlá fakt v tom, že když jí zavolám co s tím, ona hledá v zákonech a snaží se mi pomoci. Člověk se na ni může obrátit s čímkoliv a s důvěrou, že prostě vyřeší. Jakkoliv, ale že nám pomůže to vyřešit. Je to strašně faň mít člověka, o kterého se může člověk opřít. Má naši důvěru a můžu jí říct prostě cokoli, prostě na tom OSPODu jsem tohle vůbec nemohla. (...)Má zájem účastnit se věci s náma. Třeba, když jsem říkala, že si jedeme do Brna pro miminko, tak se ptala, jestli může jet taky. Není to, že nás přijede jednou za 2 měsíce zkontrolovat a jinak řekne, tak a víc mě neotravujte.“*

PĚSTOUN Č. 5

Charakteristika respondentů:

Poslední pěstoun, se kterým jsem mluvila, je pán, který si v roce 2009 vzal do příbuzenské pěstounské péče svého vnuka: *„Já mám syna od dcerky, ona ho dala do domova a já ho z toho domova vytáhl“. Vnukovi je nyní 11 let. „Já jsem chodil do práce, pracoval jsem u (zaměstnavatel), popelnice víte, a oni nebyli doma, týden, čtrnáct dní a mě chodily složenky, ty peníze a nedošla najednou. Tak jsem jim volal a nic. Pak jsem se od rodiny dozvěděl, že si vzala bohatýho chlapa, a tak jsem tam jel, vzal jsem si v pátek dovolenou a jel jsem za ní. A tak jsem se ptal, kam jsi dala mladýho? A ona: „Já jsem ho dala do ústavu.““*

Dohody o výkonu pěstounské péče:

I tento pěstoun má uzavřenou dohodu s pověřenou dohodou. Motivace k výběru této organizace byla následující: *„Bydlel jsem o ulicu vedle, tak to bylo nejbliž, ne?“*

K obsahu dohody jsem se dozvěděla následující: „*To nevím, to jsem četl a už to nevím.*“ Snažila jsem se nadnést, co všechno je možné, že by jeho dohoda mohla obsahovat a jedinou odpověď, kterou jsem dostala, byla, že má možnost využít respitní péče pro vnuka: „*Myslím, že mluvila něco o tom, kdybych byl nemocnej nebo kdybych byl v nemocnici, tak mi ho pohlídaj. Třeba týdeň nebo dva, aby chodil do školy, a že by se o něj postarali. To je dobrý. Ale na co? Já su zdravěj.*“

Tento pěstoun ze všech možností, které mu organizace poskytuje, využívá pouze školení: „*No tady chodím na školení. Teď v únoru jsem byl, no a to je furt dokola. To už mám za sebou. Co ty mladý holky, ty dělaly školy a studovaly, tak já to už mám za sebou. Něco, jak ho máme vychovávat, a minule byla nějaká terapie. Nějaký psychology, no, co to je, co je hodný a zlý. Každý děcko si hraje, ne? Tak jaký hodný a zlý? A chodí sem i starší lidi. Ale to je zbytečný.*“

Na otázku k příspěvku na výkon pěstounské péče: „*Oni dostávají peníze? (...) Aha, to jsem nevěděl, o tom se ani nezmínili. To se mají ozvat, že na nás berou nějaký peníze, ne? Tak proč sem pořád musím chodit? Nedostávám od nich nic a kluk taky nic.*“

Hodnocení dohod o výkonu pěstounské péče pěstouny:

Na dotaz po změnách jsem se setkala s celkovým odmítnutím aktuálního systému, především povinného školení: „*Chci, aby to zrušili, to je zbytečný čas. Já mám jiný povinnosti. Uklízet, uvařit, poklidit, do školy kluka nachystat. Jdu nakoupit. To je pro mladý, ne pro starší. Jiní mají cizí děcka z domova, jo a já mám vlastního, ne no?*“

Reakce na zavedení dohod: „*Nijak mě to nebaví, pořád sem chodit. Každý měsíc na tři hodiny školení. No, dostávám ty pěstounský peníze, a tak sem chodím, aby mi je nevzali. Kdybych sem nechodil, tak mi nebudou chodit ty pěstounský peníze.*“

Nyní uvedu hodnocení dohod po roce fungování: „*No dobrý. Co já potřebuju nic. Oni potřebujou mě, aby dostávali ty prachy. To je všude stejný, mají z toho zisk a já z toho nemám nic, ani malej.*“

Svoji pracovníci ohodnotil pěstoun celkem vzato pozitivně: „*Dobrý. Vždycky mi řekne, kdy sem zase mám přijít.*“

3.2 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

V poslední kapitole své práce představím výsledky svého výzkumu. Výsledky rozdělují do stejných okruhů jako v předešlé kapitole. Vycházím zde z výpovědí respondentů, protože ve veřejně dostupné literatuře zatím neexistují záznamy, které by moje výsledky mohly podpořit.

1. Charakteristika respondentů:

Všichni pěstouni se v současné době starají minimálně o jedno dítě. Z pěti pěstounů, se kterými jsem mluvila, jsou dva, kteří se starají o své vnouče, čili jde o příbuzenskou pěstounskou péči. Další dvě pěstounky vykonávají klasickou pěstounskou péči. První z klasických pěstunek má v péči celkem pět pěstounských dětí. Druhá pěstounka má nyní v péči první pěstounské dítě, ale ráda by postupem času přibrala ještě nějaký sourozenecký pár. Poslední pěstounka vykonává kombinaci pěstounské péče klasické a přechodné. Nyní se stará pouze o chlapce v klasické pěstounské péči.

2. Dohody o výkonu pěstounské péče:

Všichni pěstouni, které ve svém výzkumu uvádím, mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče s pověřenou osobou. Motivace k uzavření dohody s konkrétním subjektem byly různé. Například pěstouni č. 2 a 4 spolupracovali se subjekty ještě před zavedením dohod. U rozhodování pěstounů č. 4 byl rozhodujícím faktorem telefonát ze strany dohodového pracoviště s nabídkou, jestli by pěstouni nechtěli uzavřít dohodu zrovna s jejich organizací. Pěstouni č. 1 se ke svému subjektu dostali skrze doporučení své pracovnice z OSPODu. Pěstouni č. 3 si vybrali své pracoviště částečně proto, že zde podstoupili veškerá školení, která byla nutná proto, aby se stali pěstouny, a částečně proto, že se stejnou organizací mají podepsanou dohodu jejich známí a jsou spokojeni. Pěstoun č. 5 si vybral pracoviště s ohledem na dostupnost organizace z místa bydliště. Ráda bych zmínila, že jsem se snažila pro svůj výzkum získat i nějakého pěstouna, který by měl uzavřenou dohodu s někým jiným než s pověřenou osobou, bohužel se mi to nepovedlo. Myslím si, že by bylo zajímavé zapátrat po tom, proč má tolik pěstounů uzavřenou dohodu s pověřenou osobou, když mohou uzavírat dohody i s jinými subjekty. Také se domnívám, že výpovědi osoby, která by měla podepsanou dohodu s někým jiným, než s pověřenou osobou, by můj výzkum obohatily o jiné postřehy.

Při dotazu na obsah dohody jsem všechny pěstouny svojí otázkou zaskočila. Většina z nich uváděla svoje výpovědi tím, že neví. Obvykle se nakonec rozvzpomněli a popisovali, že mají v dohodách všechny body, které stanovuje zákon. Od ustanovení respitní péče, školení, pomoci s vyhledáváním odborníků, až po popis, jak budou probíhat kontroly u pěstounů ze strany dohodového pracoviště. U pěstouna č. 5 se mi podařilo zjistit informace pouze o školení a respitní péči. Musím konstatovat, že dohody díky těmto výpovědím vnímám jen v rovině pasivního dokumentu, se kterým se aktivně nepracuje. Tím ovšem nechci říct, že dohodová pracoviště neodvádějí práci, kterou odvádět mají.

Když jsem pátrala po tom, co všechno pěstouni využívají za možnosti, které jim jejich subjekt nabízí, dospěla jsem k závěru, že více možnosti využívají pěstouni, kteří jsou pěstouny delší dobu (pěstouni č. 2 a 4). Dále více využívají pomoci od subjektu pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči k „cizímu“ dítěti (pěstouni č. 2, 3 a 4). U pěstounky č. 1 i pěstouna č. 5 jsem zjistila, že se neradi obrací na subjekt s prosbou o pomoc, protože tuto starost berou jako povinnost ke svému příbuznému. Pěstounka č. 1 přiznala, že se za pomoc od úřadu dokonce styděla, protože „...bych vypadala jako neschopná babička, co se nezvládne ani postarat o svého vnuka.“ Její pohled na pomoc se časem mění díky pracovníci dohodového pracoviště. Ta se pěstounce snaží vysvětlit, že není za co se stydět a služeb může využívat jako jakýkoliv jiný pěstoun. Tato část s pěstounkou č. 1 mě přivádí k zamyšlení, jestli by se organizace neměly ještě více zaměřit na komunikaci s pěstouny, kteří se starají o svého příbuzného. Tito lidé možná potřebují jen ujistit, že na přijmutí nabízené pomoci není nic špatného.

Poslední otázka tohoto okruhu se týkala toho, jestli subjekt pěstounům něco proplácí z příspěvku na výkon pěstounské péče. Z odpovědí pěstounů mám takový pocit, že více využívají možností něco si nechat proplatit pěstouni, kteří mají více dětí (pěstouni č. 2 a 4) anebo pěstouni, kteří si individuálně zjišťují, na co všechno mohou mít nárok (pěstouni č. 2, 3 a 4). Například pěstounka č. 1 se o možnosti dostat příspěvek, například na tábor pro vnuka, dozvěděla až při víkendovém pobytu s jinými pěstouny. Pěstoun č. 5 vypadal překvapeně, když jsem se ho na tuto otázku zeptala, a dál se mě vyptával, jak tento příspěvek funguje. Musím podotknout, že ani po veškeré snaze mu fungování tohoto příspěvku vysvětlit, nevypadal, že by měl více jasno. Z mého pohledu bych organizacím doporučila, aby věnovali více pozornosti objasňování ohledně financování organizace či některých aktivit. Může to prohloubit důvěru pěstounů

v jejich organizaci. Například pěstounka č. 4 říká, že jejich organizace z tohoto příspěvku platí klíčové pracovníky, a nevypadá, že by se jí tento systém nelíbil. Myslím si, že to je způsobeno právě tím, že organizace věnovala dostatek času na vysvětlení fungování příspěvku na výkon pěstounské péče, který od Úřadu práce dostávají.

Ráda bych ještě zmínila, že nejčastěji pěstouni využívají příspěvek na výkon pěstounské péče na dofinancování táborů a respitní péče pro děti, školení (u pěstounů č. 2 a 3 včetně ubytování a stravování pro celou rodinu) a u pěstounů č. 2 i na financování odborných pracovníků, které pro svoji rodinu využívají mimo rozsah péče nabízené dohodovým pracovištěm.

3. Hodnocení dohod o výkonu pěstounské péče pěstouny:

K mému velkému překvapení se pěstouni č. 1, 2, 3 a 4 shodli na tom, že žádnou změnu nepotřebují a že jsou nadmíru spokojeni s nabízeným servisem svých dohodových pracovišť. Jen pěstoun č. 5 vyjádřil nespokojenost. Nejméně ze všeho se mu líbí, že musí chodit na školení, která vnímá jako ztrátu času vzhledem k tomu, že vychovává vnuka. Podle jeho názoru by na školení měli chodit jen mladí lidé, co nemají zkušenosti s výchovou dětí, nebo osoby, které se starají o „cizí“ dítě.

Pěstouni č. 2, 4 a 5 byli pěstouny ještě před zavedením dohod o výkonu pěstounské péče. Pěstouni č. 2 a 4 vnímají dohody jako pozitivní završení spolupráce s organizací, se kterou spolupracovali ještě před zavedením dohod. Pěstoun č. 5 se naopak přiklání k tomu, že dohody jsou ztráta času, který by mohl využít pro svého vnuka jiným způsobem. Jako pozitivum vnímá alespoň finanční odměnu pro pěstouna. Pěstouni č. 1 se stali pěstouny až v lednu 2015 a pěstouni č. 3 v roce 2014, proto se nemohli vyjádřit k této otázce.

Další otázka se týkala celkového hodnocení dohod po roce fungování. Nechala jsem zde ovšem i výpovědi pěstounů č. 1 a 3, kteří uzavírali dohody později. Pěstouni č. 2 a 4 se vyjádřili, že díky dohodám mohou využívat více výhod, které před zavedením dohod využívat nemohli, protože například pracoviště ještě nenabízela takový servis, jako nabízí nyní. Pěstounka č. 4 velmi kladně hodnotí také častější návštěvy sociálního pracovníka, protože tak může vyřešit více situací, které v rodině vznikají. Pěstounka č. 1 vyjádřila vděčnost, že dohodová pracoviště existují, protože má větší pocit, že se má o koho opřít. Pěstouni č. 3 jsou s možnostmi, které dohody nabízí také velmi spokojeni.

Vyjádřili se tak, že dostávají víc, než potřebují, aniž by pro to museli cokoli dělat. Pěstoun č. 5 se k této otázce nijak konkrétně nevyjádřil.

Za odpovědi, které zazněly na moji poslední otázku, jsem nejvíc ráda, protože jsem si díky nim potvrdila myšlenku, kterou jsem uváděla ve své absolventské práci. Uváděla jsem, že se přístup sociálních pracovníků pomalu zlepšuje a že je spousta pěstounů začíná vnímat více jako svoje partnery než jako svoje kontrolory. Ve výzkumu této práce jsem se u všech pěstounů setkala s kladným hodnocením sociálních pracovníků. K jednotlivým pracovníkům jsem si vyslechla hodnocení od toho, že „je prostě dobrá“ až po to, že tyto pracovnice jsou velkou podporou pro celou rodinu. Zajímají se, co se v rodině doopravdy děje, že mají důvěru celé rodiny, a všichni v rodině se jim mohou se vším svěřit a ví, že se jim pracovnice bude snažit pomoci tak, jak bude nejlépe umět. U pěstounek č. 2, 3 a 4 se hodnocení jejich konkrétního pracovníka pomalu přeneslo do hodnocení kompletně celé organizace. Nutno podotknout, že všechna tato hodnocení byla velmi pozitivní.

Díky svému výzkumnému vzorku bych řekla, že odpověď na moji výzkumnou otázku zní, že pěstouni dohody vnímají velmi pozitivně a že jim tato změna přinesla především kladné změny, například v podobě rozvoje služeb pro pěstouny.

Když hodnotím celý výzkum, tak si myslím, že zavedením dohod se hlavně vylepšila spolupráce mezi pěstouny a jejich doprovázející organizací. Díky tomu bych označila zavedení dohod jako krok správným směrem. Jsem si vědoma toho, že jsem prováděla výzkum kvalitativního typu a tudíž tyto výsledky nemohou být zevšeobecňovány. Ale myslím si, že tato práce by mohla být dobrým odrazovým můstkem pro jiný výzkum, zabývající se například spoluprací organizací s pěstouny, kteří vykonávají příbuzenskou pěstounskou péči. Na toto téma mě navádí oba pěstouni, kteří se starají o své vnuky, které jsem ve svém výzkumu měla. Především by mě zajímalo, jestli je brán zřetel na jejich odlišnost od pěstounů, kteří se nestarají o dítě z příbuzenstva. Z obou pěstounů/příbuzných mám pocit, že velmi záleží na tom, jak se konkrétní subjekt či pracovník subjektu k těmto pěstounům staví, aby tito pěstouni/příbuzní mohli překonat svoje obavy z přijmutí nabízené pomoci.

ZÁVĚR

Práce je rozdělena na tři části. Teoretická část je věnovaná systému náhradní rodinné péče a ústavní péči. Podkapitole o pěstounské péči jsem věnovala největší pozornost s ohledem na navazující výzkum. U této podkapitoly jsem se zaměřila také na dohody o výkonu pěstounské péče. Ve druhé části práce se zabývám metodologií výzkumu. Popisuji zde, proč jsem zvolila kvalitativní výzkum a jaký je cíl mé práce, volbu vzorku respondentů pro rozhovory a také představuji výzkumné otázky. Na závěr práce analyzuji rozhovory s respondenty a z těchto rozhovorů vyvozují závěry v kapitole Vyhodnocení výzkumu.

Za cíl práce jsem si stanovila zjistit, jak pěstouni vnímají dohody o výkonu pěstounské péče po jejich zavedení. Díky ochotným pěstounům a pracovníkům některých brněnských organizací, které pěstouny doprovázejí, se mi cíl podařilo naplnit.

Na základě výpovědí respondentů hodnotím zavedení dohod jako krok správným směrem. Dohody jsou vnímány vesměs kladně a to jak novými pěstouny, tak i těmi, kteří zažili předchozí systém. V porovnání s výzkumem v rámci absolventské práce velmi pozitivně hodnotím posun vztahu mezi pěstouny a sociálními pracovníky.

Při hodnocení jsem si vědoma omezení zevšeobecňování zjištěných skutečností vzhledem k charakteru zvoleného výzkumu. Navíc musím podotknout, že všichni moji respondenti mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče s pověřenou osobou. Je možné, že respondenti, kteří by měli dohodu uzavřenou s jiným subjektem, by mohli zavedené dohody hodnotit odlišně.

Provedený výzkum ve mně vyvolává otázku, jakým způsobem doprovázející organizace pracují s pěstouny, kteří se starají o svého příbuzného. Především by mě zajímalo, jestli je tato vazba mezi pěstounem a dítětem nějak zohledňována ve formě nabízené pomoci od pracovníků organizace k pěstounovi.

Psaní této práce přineslo užitek minimálně mé osobě, protože jsem se mohla dále zabývat tématem, na které jsem narážela při výzkumu v minulém roce a dozvídat se tak další zajímavé informace. Také pro doprovázející organizace by mohly být výpovědi respondentů inspirativní. Mohou načerpat informace, co se pěstounům líbí a s čím jsou spokojeni, a na základě uváděných informací posoudit, co všechno svým klientům

nabízi a co by nabízet mohli. V poslední řadě jsem touto cestou mohla splnit zakázku svého vedoucího práce a pootevřít mu dveře k poznání, jak pěstouni vnímají konkrétní změny veřejných činitelů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Dohoda – Dohoda o výkonu pěstounské péče

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Příslušný úřad – Obecní úřad obce s rozšířenou působností, do jehož obvodu pěstouni spadají svým trvalým bydlištěm

Příspěvek – Příspěvek na výkon pěstounské práce

Sdružení – Sdružení pěstounských rodin

SEZNAM LITERATURY

Časopisy, knižní a internetové zdroje

BUBLEOVÁ, V.(2013). *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s.

DISMAN, M. (2011). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

FUCHSOVÁ, K. (2014). *Intervence sociálního pracovníka v pěstounských rodinách* [online]. Olomouc, 2014 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://is.caritas-vos.cz/th/13108/caritas_v/?so=da. Absolventská práce. CARITAS - Vyšší odborná škola sociální. Vedoucí práce PhDr. Zdeněk Papoušek.

HENDL, J. (2008). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

MACELA, M. Reforma systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. In: *Sociální práce/Sociální práce* [online]. 3/2012 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=411>

MACELA, M. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. *Deník veřejné správy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6597960>

MATĚJČEK, Z. (1992). *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

MATĚJČEK, Z. (1999). *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál.

MIOVSKÝ, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. České Budějovice: Grada Publishing a.s.

REICHEL, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing a.s.

SDRUŽENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN O. S. (2015). *Dohoda o výkonu pěstounské péče*. Brno: Sdružení pěstounských rodin o.s.

SOBOTKOVÁ, I. Proč je u nás tolik dětí v ústavech a proč jejich počet stále narůstá?. *Psychologie dnes: časopis o lidech a vztazích mezi nimi* [online]. 2005, č. 2 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=4684>

ZEZULOVÁ, D. (2012). *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál.

Co je to dohoda?. *Děti patří domů o.s. vzdělávací organizace* [online]. 2015 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: <http://www.detipatridomu.cz/pestounska-pece/dohoda-o-vykonu-pestounske-pece/>

Dávky pěstounské péče 2013. In: *Sociální reforma MPSV* [online]. 2013 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14866/davky_2013.pdf

Metodiky Amalthea o.s. *Amalthea, o.s.* [online]. 2013 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.amalthea.cz/metodiky.htm>

Práce & sociální politika: noviny Ministerstva práce a sociálních věcí ČR [online]. 2014 [cit. 2015-01-14]. ISSN 0049-0962. Dostupné z: http://www.suip.cz/files/suip-74a5412800533791f24fbfdc329dec83/psp_02_14_web.pdf

Práva osob pečujících a v evidenci. *Dohody o výkonu pěstounské péče – vzorová dohoda a formuláře* [online]. 2013 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503#2>

Role of Foster Parents. *Foster Care & Adoption* [online]. 2012 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://www.collaborativefostercare.com/foster.htm>

Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020. In: *Strategie pro začleňování 2014 - 2020* [online]. 2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf

Legislativa

Občanský zákoník. Zákon č. 89/2012 Sb. v účinném znění ke dni 10. 1. 2015

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Zákon č. 359/1999 Sb. v účinném znění ke dni 2. 1. 2015

Zákon o státní sociální podpoře. Zákon č. 117/1995 Sb. v účinném znění ke dni 5. 1. 2015

Zákon o rodině. Zákon č. 94/1963 Sb. v účinném znění ke dni 31. 12. 2013

Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: Sbíрка zákonů. 2012.